

ZAMBON CSABA–MUDRÁK JÓZSEF

RUGONFALVI KISS ISTVÁN TÖRTÉNELEM-
PROFESSZOR, A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-
TUDOMÁNYEGYETEM 1932/33. ÉVI
RECTOR MAGNIFICUSA

PROFESSOR OF HISTORY, ISTVÁN RUGONFALVI KISS SERVED AS RECTOR MAGNIFICUS OF THE HUNGARIAN ROYAL ISTVÁN TISZA UNIVERSITY OF DEBRECEN IN THE ACADEMIC YEAR OF 1932–1933. A historian of Székely origin, he first served as the local archivist of the Baron Radvánszky family estate, then he acquired a growing reputation as the chief archivist of Győr County. Starting in 1911, he became college professor of history at the Arts Academy of the Debrecen Protestant College, then from 1914 until his retirement in 1942 he served as professor of Hungarian history of the newly established University of Debrecen. He served as dean several times and he was appointed Rector of the University in the academic year of 1932–1933. In historical scholarship he represented the conservative alternative, thus he was violently opposed to Gyula Szekfű's view of history. He is the author of work on the last Hungarian uprising of noblemen as well as on the history of the Székely people. After the the Second World War, owing to his previous political activism, he was imprisoned and subsequently he lived in the circle of his family, isolated from professional activity.

Dr. Rugonfalvi Kiss István a debreceni egyetem tanári karába az erdélyi Keleti-Kárpátok egyik legfestőibb szorosából érkezett.

1881. január 14-én született Gyimesfelsőlokon Kiss Ferenc pénzügyőrtiszt és Bálint Júlia harmadik gyermekeként. Az udvarhelyszéki református család eredetileg Rugonfalváról származott, de édesapja szolgálati helyének gyakori változása miatt mindig új állomáshelyre kerültek. Ennek következtében nyolc testvére – és ő maga is – mind más-más településen születtek.

Elemi iskoláit Csikszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron járta. A gimnázium első három osztályát a székelykeresztúri Unitárius Gimnáziumban végezte, majd a negyedik osztálytól az érettségig a székelyudvarhelyi Református Főgimnázium diákja volt.

Gimnáziumi éveiben veszítette el édesapját. A gyermekeivel egyedült maradt édesanyja ekkor költözött vissza Rugonfalvára. A család nehéz anyagi helyzete sem akadályozta tanulmányainak folytatásában, tanítványokat vállalt, így tartotta fenn magát, segítette édesanyját és testvéreit.

Érettségi után, 1899 szeptemberében jelentkezett a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának latin-történelem szakára. Az egyetemen korán kitűnt a

székelyudvarhelyi Református Főgimnáziumból hozott kiváló latin nyelvtudásával és a történelmi források könnyed olvasásával. Fejérpataky László oklevéltani tanár kiválasztott hallgatója lett. Első tudományos munkáját az ő bízta rá. Történelmi tanulmányai közben figyelme a magyar középkor és Erdély történetére irányult. Érdekelte a magyar jogtörténet is, ezért néhány félévet a jogi karon is hallgatott.

Az egyetemen ismerkedett össze diáktársával, Szekfű Gyulával. Az évek során baráti viszony alakult ki közöttük, amely később a szakmai viták hevében megromlott. Az előadásokon és szemináriumokon gyűjtött ismereteit a könyvtárban tovább bővítette, e mellett sok időt fordított nyelvek tanulására is.

Sikeres kollokvium letételét követően, 1901-ben alapvizsgázott, majd a Budapesti Református Főgimnáziumban gyakorló és óraadó tanárként alkalmazták.

Még ebben az évben egész életére kiható fordulat következett be. Professzorának, Fejérpataky Lászlónak a biztatására a családja birtokában lévő 1676-os lőcsei kiadású Balassa-Rimay költeménygyűjteményről tudományos értekezést írt. Ekkor figyelt fel rá báró Radvánszky Béla, aki meghívta az ifjú történészt sajókazai kastélyába családi iratainak és könyvtárának rendezésére. Az első, itteni anyagok feldolgozásán alapuló munkája a „*Természetes ábrázolás a mohácsi vész előtti magyar címerekben*” a Turul című folyóiratban jelent meg.

Tanári képesítését 1903-ban szerezte meg. 1904-ben oklevéltan, magyar művelődéstörténet és világtörténet tárgyakból tett doktori szigorlatát követően sikerrel megvédte doktori értekezését.

Sajókazai tartózkodását csak egy hosszabb távollét szakította meg, amikor „egyéves önkéntes” katonai szolgálatra a békéscsabai 101-es közös gyalogezredhez bevonult. Szerencséjére az ezred egyik zászlóalja Bécsben állomásozott, oda osztották be. Ott engedélyt kapott, hogy szolgálatmentes időben a bécsi levéltárban kutasson. Leszerelése után visszatért Sajókazára. Így az újonnan szerzett ismeretek birtokában megírta a „*Helytartótanács I. Ferdinánd korában*” című munkáját.

1906 novemberében – eddigi munkásságának elismerésként – báró Radvánszky Béla és professzorai ajánlására Győr vármegye főlevéltárnokának választották, hivatalát azonban csak egy évvel később, 1907. november 7-én vehette át. Itt már családosi emberként élt, mivel 1907. augusztus 6-án elvette a Radvánszky-család házi orvosának, dr. Fábry Árpád rudabányai bányorvosnak leányát, Fábry Jolánt, akitől hamarosan két fia született: István 1908-ban, András 1911-ben.

Első győri levéltárnoki évében levéltárosi képesítést szerzett. Kutatói munkája nem csak az általa kezelt levéltárra korlátozódott, lehetősége nyílt olaszországi és franciaországi levéltárakban is kutatnia. Ennek eredményeként a Magyar Geneológiai és Heraldikai Társaság és több vármegye felkérésére írta meg a győri csata 100 éves évfordulójára a kétkötetes „*Az utolsó nemesi felkelés*” című művét. Ebben méltó emléket kívánt állítani, az addig igazságtalanul kigúnyolt nemesi felkelőknek.

1911-ben egyetemi magántanári habilitációért folyamodott a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karához, melyet „*A magyar történelem a Jagellók korától a szatmári békéig, különös tekintettel a kormányzatra*” tárgykörből sikerrel elnyert.

Még az év májusában a Debreceni Református Kollégium Bölcsészeti Akadémiáján egybehangzó szavazattal elfogadták benyújtott pályázatát a Magyar Történelmi Tanszék nyilvános rendes tanári állására. Hivatali esküjét még az ugyanazon év november 22–24. között tartott egyházkerületi közgyűlésen tette le, és megköszönte a résztvevőknek „*mélyen érzett szavakkal a megválasztásban kifejezett bizalmat*”. Győrt elhagyva a levéltár kezelését öccse, Ferenc vette át, aki egészen az 1940-es évek elejéig maradt ebben a pozícióban.

Már ekkor megmutatkozott egész pedagógusi pályáját végigkísérő segítő szándéka a rászoruló diákok részére. Kollégiumi tanárként a Bölcsészhallgatók Segély Egyesületének felügyeletét látta el, később egyetemi oktatóként az Erdélyből átszökött, rászoruló hallgatóknak szervezett internátust.

1913-tól már nemcsak a Bölcsészeti Akadémián, hanem a Jogakadémián is tanított mint jogtörténelmi tanár. Az 1913/14-es tanévben a dékáni helyettesi pozícióból előlépett a Bölcsészeti Akadémia dékánjává.

Ekkoriban történt első szakmai nézeteltérése Szekfű Gyulával, akinek „*A száműzött Rákóczi*” című művét hevesen bírálta. Eltérő történelmi szemléletük az 1929-es Bethlen Gábor Emlékévből, a fejedelem megítélése körül kirobbant sajtóvitában csúcspontot ért el.

Az egyetemi professzor

Az 1914-es esztendő a kollégium és tanári kara számára nagy változásokat hozott. Akadémiai tagozatát állami egyetemmé léptették elő, melyről az 1912. évi XXXVI. törvénycikkely rendelkezett. A tanári állásokra beadott pályázatokat a budapesti és a kolozsvári egyetemek szaktanáraiból alakult tudományos bizottságok vizsgálták felül. A kinevezésekről 1914. augusztus 26-án döntöttek, és a kinevezettek között ott volt Rugonfalvi Kiss István tizenhat akadémiai tanári kollégájával együtt. Az eskütételre 1914. augusztus 31-én került sor Budapesten, a Kultuszminisztériumban.

Az első világháború megszakította tanári pályáját, tartalékos utász főhadnagyi rangban először az orosz, majd 1916-ban az olasz frontra vezényelték. Itt csak rövid ideig szolgált, hamarosan leszerelték, mivel komoly fülgyulladászt kapott.

A harctérről visszatérve rögtön a jövő történész hallgatóinak oktatáshoz fogott hozzá. Ezzel párhuzamosan Iványi Béla egyetemi tanárral külön tiszteletdíj nélkül elvállalták a Református Kollégium könyvtári irattár leltári feldolgozását. Még 1916. október 1-jén az egyházkerületi közgyűlés kollégiumi levéltárnokká választotta, a leköszönő kollégiumi igazgató, dr. Lencz Géza javaslatára. Tisztségéről csak a viharos történelmi

idők elmúltával, 1921-ben mondott le. A debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetemen évtizedeken át a Magyar Történelmi Szeminárium vezetője, a 1920/21-es és 1929/30-as években a Bölcsészettudományi Kar prodékánja, illetve 1919/1920-as, 1927/1928-as és 1939/1940-es tanévekben dékánja volt.

1924-től a Történelmi Intézet igazgatója lett, melynek – saját gyűjteményének jó néhány darabjával, köztük középkori és újkori oklevelekkel – ő alapozta meg a könyvtárát. Szakmai pályafutásának csúcspontjaként az 1932–33-as tanévben az egyetem rektori székét is elfoglalhatta.

Félévenként egy-egy korszakról (Magyarország története az Árpádok idején, az Anjou-korban, a vegyes házbeli királyok idején, a Jagellók-korában, az 1526–1608-ig terjedő időszakban, az 1608–1711-ig terjedő időszakban, illetve a XVIII. és a XIX. században) tartott heti 4 órás főkéllégiumot és a témához kapcsolódó heti 2 órás szemináriumot. Ezenkívül minden évben meghirdette magyar művelődéstörténeti és heraldikai előadásait, valamint az általa kutatott témákkal, például a nádori méltóság történetével és az erdélyi fejedelemségekkel foglalkozó speciális kollégiumait.

Előadásának meggyőző ereje, imponáló egyénisége vonzotta a hallgatóságot. Jóindulatú vizsgáztató hírében állt. Tanári munkáját minősíti, hogy tanítványai közül került ki a Történelmi Intézet két későbbi professzora: Szabó István és Varga Zoltán. Ugyancsak tanítványa volt Balogh István, utóbb az egyetem magántanára, valamint sok-sok történelemtanár: Csiha Antal, Gacsályi Sándor, Török Péter, Sípos Mária, Mellau Márton, Szalacsi Rácz Imre, Szepsy József, Lovas Rezső, Kosdy Gabriella, Tibor János stb. Kétszáznál több szakdolgozat megírásához nyújtott segítséget, közel ötven doktori értekezés készült az ő irányításával.

Az egyetemi katedrától végső búcsút 1942. október 1-jén, 61 éves korában vett.

Az egyetem rektora

Nehéz időszakban, a nagy gazdasági válság idején vette át Rugonfalvi Kiss István az egyetem kormányzatát. Rektori beszámolójában így írt erről: *„A viszonyok mostohasága az oka annak, hogy küzdelmekben gazdag és az előző évek fejlődéséhez képest eredményekben szegény évről számolhatok be.”*

A tanév elsőszámú feladata az elkészült központi épület berendezése volt. Az egyetem forrásait kimerítette a beköltözhetőség, Szily Kálmán államtitkár külön dotációja tette lehetővé a tanítás feltételeit: *„Ennek köszönhetjük azt, hogy az előző évben elfogadott tervet jóval meghaladó mértékben készültek el tantermeink, szemináriumaink, tanári szobáink és a későbbi időre tervezett egyetemi könyvtár helyiségei is. [...] Még távol állunk attól, hogy csodaszép, külföldi vendégeink által is megcsodált központi épületünket befejezettek mondhatnánk, de eljutottunk oda egy év küzdelmei után, hogy az aula és auditorium maximum befejezése esetén az egyetemi élet és tanítás zavartalan folyamatát biztosítottak tekinthetnők.”*

Beszámolójában külön kiemelte a Diákjóléti Bizottság tevékenységét, kissé patetikus érzelműséggel: *„Ifjúságunk állandóan érezhette a jóságos szerető gondot, mely tanácstermünkől feléje sugárzott, és sokszor megnyilvánult jóakaró tanácsban, pártfogó segítségben és elháríthatatlan szükség esetén anyagi támogatásban is ott, ahol diákjóléti bizottságunk eszközök hiányában nem segíthetett.”*

A másik részletesen taglalt, érezhetően szívügyének tekintett téma az egyetemi sportolás fontossága: *„A Rector [ti. Rugonfalvi Kiss] a testnevelés, a sport, de főként a céllövészet megbecsülésének nemcsak az által adott kifejezést, hogy minden versenyen és bemutatón megjelent, hanem emléktárgyak felajánlása által is.”*

Beszámolója konklúziójaként megjelölte azokat a feladatokat is, amelyek az ő rektorsága alatt elő lettek készítve, de befejezni már nem tudta: *„Pontokba foglalva tehát: az aula és auditorium maximum, valamint a diákokthoz és lőtér megépítése, az egyetemi épület díszével ellentétben álló szegényes belső berendezés pótlása, a kész kis könyvtári olvasó olyan berendezése, hogy minél több hallgató használhassa, a kollégiumi nagykönyvtár és egyetemi könyvtár egyesítése, a segédintézmények számának szaporítása, az egyetemi alkalmazottak temetkezési és betegsegélyező ügyének rendezése, a fűvészkert, és a Gazdasági Akadémia bekapcsolása képeznek a legközelebbi jövő feladatait.”*

Végül *„abban a reményben válok meg tisztségemtől, hogy miként évek során át elődeim, és én is az öröklött feladatok megoldásának útján haladtunk, utódom is követi a példát, és dicsőségesen befejezi azt, amit mi kénytelenek voltunk a viszonyok mostohasága miatt dicstelenül félbehagyni.”*

Tudományos és közéleti munkássága

„A magyar történetírás Rugonfalvi Kiss Istvánt pozitívista, konzervatív, nemzeti szemléletű történetrónak tartja.” Munkássága a középkor és kora újkor időszakára terjedt ki, azon belül az államigazgatás, jogtörténet, heraldika területére. Nyelvismerete széles körű volt, mivel a történeti források értelmezéséhez és a kor történészi irodalmának olvasásához nélkülözhetetlen latin mellett, beszélt németül, olaszul, franciául, angolul és értett görögül. A legtermékenyebb időszaka 1927-től 1934-ig volt, élete során a mai összeállítások alapján a könyveinek, cikkeinek száma eléri a nyolcvanötöt. Ezen felül 7 kéziratban fennmaradt munkájáról tudunk jelenleg. A kéziratban megsemmisült műveinek a száma megközelíti a huszonkettőt.

Rugonfalvi Kiss István számára Erdély és Székelyföld mindig nagyon sokat jelentett. Műveinek tekintélyes része is e témával foglalkozott, ezek között is kiemelkedett az általa szerkesztett és 1939–1940-ben megjelentetett *„Nemes székely nemzet képe”* és a *„Székely seregszemle”* című háromkötetes munkája. Az első kötetben ő írta meg a székely nemzet történetét, amelyben összegzi tudását Erdélyről és a székelységről. Azt tervezte, hogy befejezi élete fő művét, amit az 1940-es évek elején kezdett el, és aminek a címe

„*A magyar nemzet története*” lett volna. Sajnálatos módon ebben a háború megakadályozta, kéziratai nagyrészt megsemmisültek, így megjelentetni már nem lehetett.

De nemcsak az egyetem falai között, a katedrán állt ki hön szeretett Erdélyéért, hanem tettekben is.

1918. november 28-án a marosvásárhelyi székely gyűlésnek – saját önéletrajzának tanúsága szerint – maga is részese volt, ahol az önálló Székely Köztársaság megszavazása volt a cél.

1919. január 30-án Debrecenben Rugonfalvi Kiss Istvánt a jórészt menekült székelekéből megalakuló Székely Nemzeti Tanács elnökévé választották, amely a „*székelység ügyének igazán hivatott képviselője és védője volt mindvégig*”. Ebben a munkájában a Debreceni Székely Társaság is segítette, melynek társelnöki tisztét töltötte be.

Az 1918 végén alakult és Kratochwill Károly vezetése alatt álló Székely Hadosztályal a Nemzeti Tanács, amely a katonák toborzásában nyújtott aktív segítséget, szoros kapcsolatot tartott fenn. Maga Rugonfalvi Kiss István is részt vett a toborzó körúton a Tiszántúl városaiban és nagyobb községeiben. 1919. március elején az ezredes kérésére a Székely Nemzeti Tanács a debreceni városházán a zilahi menekülteket összehívta, hogy a cívisvárosba látogató Trousson francia ezredesen keresztül az antant figyelmét felhívják az Erdélyben zajló szomorú eseményekre. Sajnos az akciónak nem volt hatása, a nemzeti tragédiának nem vetett véget.

Amikor a Székely Hadosztály a Román Királyi Hadsereg és a Vörös Hadsereg közé ékelődött be, egy tanácskozására került sor 1919. március 30-án Debrecenben, amelyen a Rugonfalvi Kiss István is részt vett, és ahol a Tanácsköztársaságot ítélték nagyobb veszélynek, így felvetődött a vörös vezetéssel szembeni katonai akció terve. Ezen cél elérése érdekében hadiköveteket küldtek az antant és a román csapatokhoz. Az egyik hadikövet a történész unokatestvére, dr. Rugonfalvi Kiss Károly volt. A hadosztály végül a túlerővel szemben letette a fegyvert, a katonákat – korábbi ígéretükkel ellentétben – a románok több mint egy évre internálták, dr. Rugonfalvi Kiss Károly is az internáltak között volt.

Rugonfalvi Kiss István nem volt az elhurcolt székely katonák között, így kerülhetett sor arra, hogy az 1919. április 23-án bevonuló román csapatok parancsnokának, Dimitrescu tábornoknak, a Székely Társaság nevében többedmagával egy kérvényt nyújtott be a fegyvert letett székely katonák érdekében.

1919. május 12-én Traian Mosoiu tábornok, az Északi Hadsereg parancsnoka átvette Debrecen felett a hatalmat. Ezen a napon az egyház és a város vezetői, a vármegye képviselői – közöttük Rugonfalvi Kiss István – látogatást tettek az új tábornoknál. Ezen a megbeszélésen tudta meg, hogy Iulia Maniu – aki az erdélyi románság kormányának, a Kormányzótanácsnak miniszterelnöke és belügyminisztere volt – szeretne vele kapcsolatba lépni. Ennek hatására készítette el 1919. május 24-i, a Veszprém Megyei Levéltár Kratochwill Gyűjteményében megtalálható, a román miniszterelnöknek írt memorandumát, amely egy román – magyar uniót vázolt fel, hasonlóan a szétesett Osztrák-Magyar Monarchiához.

A memorandumot Nagykárolyban 1919. május 25-én – a Károlyi-kastélyban rendezett banketten – Ferdinánd király és Iulia Maniu jelenlétében ismertették.

Utólag az egyetem megvizsgálta az esetet, és a következőket állapította meg: *„A memorandum készítése és átadása az illető tanárnak kifejezetten egyéni ténye volt, amihez nemcsak az egyetemnek, de az egyetem más tanárainak sincs semmi köze, másrészt megállapítjuk azt is, hogy a szóban forgó memorandum hazafias intenciókból fakadt, azonban a memorandum készítésének és átadásának módját helytelenítettük.*” Komolyabb következménye azonban nem lett az ügynek, hiszen Rugonfalvi Kiss István az egyetemen tovább tudott dolgozni.

A világháborút lezáró trianoni békediktátum után a Horthy-korszak vezető politikusaival: Bethlen Istvánnal, Teleki Pállal kiépített kapcsolatai révén tovább küzdött a székelységért és Erdélyért.

A második világháború idején Kállay Miklós miniszterelnöknél személyesen járt a második bécsi döntés után visszakерült Észak-Erdély székelységének ügyében. A megbeszélés részletes tartalmát nem ismerjük, de önéletírása szerint a székely autonómia visszaállítására tett javaslatot.

Meghurcoltatásai nyugdíjasként

A második világháború vége felé, amikor a front Debrecenhez közeledett, feleségével együtt Budapestre menekült, ahol az ostrom borzalmait átvészelték. Itt meglátogatta sebesült, kórházban fekvő orvos fiát, Istvánt. Másik fia, András mint százados 1943-tól kezdve a háború végéig a fronton szolgált.

1945 tavaszán Rugonfalvi Kiss István hazautazott Debrecenbe, ahol az állomáson azonnal letartóztatták. Ezt követően Debrecenben, a Lencz-telepen létesített internálótáborba szállították, ahol az idős emberrel nehéz fizikai munkát végeztek. Hamarosan megbetegedett, és a debreceni klinikára került kezelésre. Az orvosok között sok régi barátjával találkozott, akiknek jogos orvosi igazolásaival kiszabadulhatott a táborból.

A debreceni Népbíróság párhuzamosan két ügyét tárgyalta. Az első per művei állítólagos fasiszta tartalma miatt indult ellene. A debreceni Népbíróság ítéletében a szövegkörnyezetből önkényesen kiragadott, eredeti értelmétől megfosztott idézetekkel támasztották alá a vádat.

A másodiknál pedig az indok, hogy 1947. május 15-én Budapestre utazva egy férfival kényes politikai tartalmú beszélgetést folytatott. A tárgyaláson kiderült, az ismeretlen férfi rendőr alhadnagy volt. A bíróság az ítéletet egyetlen tanú vallomása alapján hozta meg. Mindkét esetben fellebbezésre került sor, mert a vádlott jogtalanak ítélte a börtönbüntetést, a részleges vagyonekobzást és nyugdíja teljes megvonását. Az ügyet Budapesten a Népbíróságok Országos Tanácsa vette át. A persorozat 1950. február 20-án zárult le, amikor a debreceni Megyei Bíróság az addigi büntetések helyett össz-

büntetésül 1949. október 18-tól számított 2 év 9 hónap 25 napi börtönbüntetésre ítélte Rugonfalvi Kiss Istvánt. Először a szegedi Csillagbörtönben raboskodott, majd Márianosztrára szállították.

Innen szabadult 1951. december 17-én. Pár napot Ferenc öccsénél tartózkodott Érdrageten, a karácsonyt már István fiánál, Biharkeresztesen töltötte. Itt rövidesen megbetegedett, az orvosi vizsgálat tüdőbajt állapított meg, melynek az volt az oka, hogy a börtönben TBC-s betegekkel volt egy cellába zárva. Így a fiánál, az unokák (Csaba 1941, Emőke 1943.) megfertőzésének veszélye miatt nem maradhatott, ezért a szintén Biharkeresztesen lakó Mária húgához, Hary Józsefnéhez költözött át feleségével együtt.

Öregsége és betegsége ellenére írói tevékenységét nem adta fel, önéletrajzával 1954. június 14-én készült el. Biharkeresztesen halt meg 1957. április 9-én.

Debrecenben temették el – a szíve fölé helyezett maréknyi rugonfalvi földdel – 1957. április 14-én. Sírhelyét – a Székelyföld iránti mérhetetlen szeretete jeléül – kopjafa jelzi.

Rugonfalvi Kiss István egyetemi tanár személye, munkássága több mint 50 év kényszerű elhallgatás után méltó elégtételt kapott a 2000-es évek elején az utókortól. A Debreceni Egyetem 2002-ben Rugonfalván a család egykori házának helyén álló épület falán emléktáblát helyezett el. A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság Hajdú-Bihar megyében a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánította 2003-ban Rugonfalvi Kiss István végső nyughelyét. 2004-ben pedig 65 év után újra napvilágot látott „*A nemes székely nemzet képe*” című munkája, melyet azóta több munkájának kiadása és cikkek sora követett.

Felhasznált irodalom

- Ifj. BARTA János, *Rugonfalvi Kiss István emléktáblájának avatására*, Debreceni Szemle 10(2002/3), 445.
- *Emlékfüzet a Debreceni Székely Társaság 20 éves évfordulójára 1902–1922*, Debrecen, 1922.
- *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*, szerk. HORTOBÁGYI Jenő, Budapest, 1940.
- MUDRÁK József, *A debreceni Tudományegyetem Történelmi Intézetének (Szemináriumának) rövid története 1914–1949* = Történelmi Tanulmányok XIII., A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének kiadványa, 2005.
- *Révai Nagy Lexikon*, 11. kötet, Budapest, 1914.
- *Who's Who in Central and East-Europe 1933/34*, Zurich, 1935.
- ZAMBON Csaba, *Rugonfalvi Kiss István élete és történelmi munkássága* (Diplomamunka, 1998).
- ZAMBON Csaba, *Rugonfalvi Kiss István memoranduma a román miniszterelnökhöz*, Polisz 112 (2008. március).

- ZAMBON Csaba, *Dr. Rugonfalvi Kiss István = Pedagógusok Arcképcsarnoka 10.*, szerk. CSIHA László – HALÁSZ Ferenc – KÁLMÁN Antalné – KORNYA László – ÚJ Imréné, Debrecen, 2011.
- *A debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1932–33. tanévről*, Debrecen, 1932.

Levéltári források

- *Bölcsészeti Akadémia jegyzőkönyve 1910–11*, (II.4.a.2.) (Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen).
- *Bölcsészeti Akadémia iktató könyve (1908–1915)*, (II.4.b.2.) (Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen)
- *Jogakadémia jegyzőkönyvek 1910. szeptember 27-től 1914-ig*, (II.3.a.6.) (Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen).
- *Közgyűlési jegyzőkönyv 1906. évről*, (IV.B.402.a.) 35.1906/655. szám. (Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára).
- *Tiszántúli Református Egyházkerület 1911. május 16–18. között Debrecenben tartott közgyűlésének jegyzőkönyve*, Debrecen, 1911.
- *Tiszántúli Református Egyházkerület 1911. november 22–24. között Debrecenben tartott közgyűlésének jegyzőkönyve*, Debrecen, 1911.
- *Tiszántúli Református Egyházkerület 1916. november 22–23. között Debrecenben tartott közgyűlésének jegyzőkönyve*, Debrecen, 1916.
- *Tiszántúli Református Egyházkerület 1919–1920 és 1921 között Debrecenben tartott közgyűlésének jegyzőkönyve*, Debrecen.
- Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, Kézirattári Különgyűjtemény, Ms. 146/3/4/6.
- *Rugonfalvi Kiss István memoranduma a román miniszterelnökhöz*, Veszprém Megyei Levéltár V. em. XIV. 10.